

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 38.

У НОВОМ САДУ 18. СЕПТЕМБРА 1886.

ГОД. II.

Кад сам некад срећних дана
Жељи маха био дао,
Над'о сам се много, много,
Те сам наде опевао.

Опев'о сам радост, срећу,
Љубав, цвеће, што мирише,
Ал варљиве наде ове
Лагано ме оставише.

Па да души не би на њих
Вероломне било жао,
Ја сам песме пламу дао,
А плам их је прогутао.

С

Ал је одмах вечна правда
Сама можда друго хтела,
Да подигне оборено,
Створи наде из пепела.

То је тобом учинила
Ти не слутити јоште млада,
Да си својим погледима
Обновила олтар нада.

Ево песме с тог олтара,
Где се слави слика твоја,
Непозната познанице,
Обновљена веро моја!

А. Г.

ПОД ОБРАЗИНОМ.

ПРИПОВЕТКА.

НАПИСАЛА МИЛЕВА СИМИЋА.

(Наставак.)

Кадивој таман од некуд дошао, па скинув оперважене рукавице почео трти своје озебле руке, када му уђе момак и рече, да је слала госпођа Софија Стојшићка, да оде њој, чим дође кући, има с њиме да говори о врло важној ствари.

»О, о,« мислио је Радивој, »ти су баш по што по то наумили да ме ожене; овај позив зацело ће се тицати моје женидбе.« Затим даде слузи неки налог па се крене, камо је био позван.

Госпођу Софију затекао је у соби саму. Она га љубазно дочека и понуди га да седне.

»Ја мислим, да сам тачан«, поче Радивој, пошто је сео.

»Као увек«, одговори му Софија. »Ја ћу вас«, настави, »можда од чега задржати, али

ако ћемо нашто, и ја сам вас звала због важна посла«.

»Изволите ми само рећи, у чему је ствар.«

»Синоћ сам добила од мога мужа писмо, у којем ме, мимогред буди речено, кара, што сам иза њега тако дуго остала, па ме сад зове, да се пожурим кући. И помислите само, ако ме, вели, неће примамити он, оно да се пожурим већ с тога, што ће у другу Среду, дакле за неких десет дана, бити код нас у Н. лепа забава, коју приређује трговачка омладина.«

»А, тако није требао рећи«, тешио је Радивој; »у осталом срећа, што се само шалио.«

»Али манимо се тога; најпосле, то је за вас споредна ствар, зашто ја треба да идем кући, за вас је главно, што се код нас приређује та забава«

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

»А зашто?«

»Боже мој, ви, па да не погодите зашто. Та за бога зато, што и ви треба да дођете на ту забаву.«

»А, што ће чини ми се тешко ићи.«

»Не знам зашто. Миша ми је рекао, да све учиним, да вас само нагоним, да дођете.«

»Али, милостива госпођо, моји послови —

»Какви послови? Та сваки се уме извући од посла, па зашто не бисте и ви? А друго, Миша вели, да сте му обећали, да ћете доћи.«

»Доста? Е, ако сам обећао, то је нешто друго. Ја сам увек за то, да се обећање испуни.«

»То је лепо. С тим смо дакле начисто. Миша ће се баш радовати, док му кажем, да ћете доћи.«

»А кад ви путујете, госпођо?«

»Вечерас око пола пет часова.«

»То ме је врло жао, јер ми послови неће допустити, да вас отпратим до станице.«

»Та идите, молим вас, не тражим ја то. Него како се ми онда све до вашег доласка у Н. нећемо видети, то ћу ја сад с вама још нешто да уговорим.«

»Молим.«

»Пре свега, на ту нашу забаву морају гости долазити под образином, и онда, разуме се, да за ту целъ треба и ви да спремите одело.«

»Зар и ја? Искрено морам рећи, да ме баш мрзи.«

»Којешта! Што да вас мрзи? Нема ту ништа; време је, да се ви већ једаред отресете туговања. Та младом човеку је цео свет отворен.«

»То је истина.«

»Па шта се онда мислите? Реците ми брзо, какво би вам се одело свидело? Унапред вам кажем, да ја морам знати, шта ће те ви представљати; а да вас нећу одати, о томе можете бити уверени.«

»Ја у то никад не бих посумњао. Али у овај мах не умем никакво одело да пронађем.«

»А смем ли вам ја нешто предложити?«

»Та ја бих вам за то од срца био захвалан.«

»Е добро. Будите дакле Фауст.«

»Кад ви тако хоћете, ја пристајем.«

»Хвала вам«, рече Софија. »Ја сам знала, да ћете мене послушати. Али сад долази оно, што је најглавније«, дода мало враголасто. »Ви ћете се на тој забави моћи забављати са госпођицом Анђелијом колико волете, а да она не зна, ко сте ви; па будете ли хтели, онда

ћемо вас с њоме упознати. А ја знам, да ћете ме ви сами замолити за то, јер Анђелија је тако духовита девојка, да ће вас већ после једног сахата занети.«

»Ја о тој девојци не могу ништа рећи, већ само лепо о њој мислити, јер ме ви на то упућујете.«

»Уверена сам, да ће вам се допасти. У осталом, Миша вам је о њој доста говорио а ја бих само могла све његове речи потврдити.«

»А како ћете ви на тој забави под образинама познати, које је она?«

»Ја то већ знам.«

»Како то?«

»Она ми је унапред рекла.«

»Шта, зар је могуће, да она од вас то није затајала?«

»То овога пута није могла чинити, јер ми је уз Мишино писмо писала и молила ме, да ја за њу овде наручим одело, и то баш само из тога узрока, да би могла затајати од тамошњих познаника, како ће доћи на ту забаву.«

»Па какво ћете јој одело наручити?«

»Данас сам већ наручила одело и њој и себи. Њој плаветан домино са белим чипкама, а мени црвен са црним чипкама и кадифом. А сад да вам дам још нека упутства. Ја ћу са Анђелијом бити у дворани тачно у једанаест часова, а ви будите тако добри, па нас на вратих дочекајте.«

»Не водите бриге, ја ћу бити тачан. Али вам морам рећи, да ћу на све то пристати само под једним условом.«

»А тај би био?«

»Да та девојка не сме знати целе ноћи, ко сам ја.«

»Биће тако, као што ви желите, за то вам ја јемчим.«

»Хвала вам, ја се потпуно уздам у вас.«

»То и можете. А сад држим да је сувишно, да вам кажем још и то, да будете наш гост, кад у Н. дођете.«

»Хвала, госпођо, али то не могу усвојити. Прво с тога, што би од мене било више него неумесно, да вас онда, кад се на забаву спремате, узнемирујем, а друго, што је и за мене у таквој прилици згодније, да сам у гостионици; јер ја ћу у Н. моћи доћи тек тог вечера, кад ће бити забава.«

»Добро, најпоследне нек је и тако, али онда сутрадан морате код нас ручати.«

»То усвајам са захвалом.«

»Дакле ви мислите, да се ми нећемо видети пре, него тек на забави.«

»Тако је. А сад, поздравите ми Мишу и дозволите, да се препоручим.«

»Збогом, господине,« опрости се Софија пруживши му руку, па онда настави, »ја не знам,« вели, »како ће се то свршити, али све слутим, да ћу вас ја оженити.«

»Видићемо«, рече Радивој; »нико не зна, шта је скривено у будућности.« Затим пољуби Софију у руку и оде.

Кад је Радивој сутрадан устао, предао му је момак једно мало мирисаво писамце са речима: ово је за вас послала госпођа Ђурићка од њене кћери, која је синоћ отпутовала.

»Без сумње је заборавила што да ми каже,« помисли Радивој, узме писмо, развије га и почне читати:

„Поштовани Господине! Све што смо угроворили, остаће по старом, само вас молим, да уместо у једанаест будете у дворани већ у девет часова, јер имам узрока, да у то доба стигнем на забаву. Надајући се дакле да ћете нас у то доба дочекати на вратима и молећи вас да о сдржају овог писма не казујете никома па ни моме мужу, потписујем се уз најискренији поздрав Софија Стојић.“

»Шта ли ће опет са тим?« мислио је Радивој, док је савијао писмо. »Али најпосле нек буде и тако, влак у Н. стиже у седам часова; тако бих ја за облачење имао времена доста. Па нек буде и тако. Можеш ићи,« рече момку, који је чекао на даље заповести, онда се обуче и оде на дужност.

* * *

На играци у Н., на коју се и Радивој спремао, било се већ искупило лепо друштво, тако, да кад је он ушао у дворану, није знао, куда пре да погледа. Како је био тачан, дошао је на забаву још пре него што му је наручивало оно мало писамце, те тако је имао каде, да се мало прође по дворани, по којој се комешао тај шарени свет. Час се морао у себи смејати а час опет довијати онима, што су пролазили крај њега; а било је међу тима и таквих несташница, које нису остављале на миру никог, па ни њега. Све то га је тако занимало, да је за неколико тренутака и заборавио, како и на који начин је он ушао међу те весељаци. Па у тај мах, када се сетио, да он није пристао уз њину палу и ћеретање, био је тужнији него икада. Дуго је тако замишљен

стајао, кад уједаред осети, где га је неко лако ударио по рамену. Осврте се и угледа пред собом женску, која је представљала свирку. Бела хаљина њена била је урешена разним потним знацима, а у руци је држала малу гитару од седефа. Њена појава тако га је очарала, да је за један мах престао дисати.

»Но, Фаусте,« ослови га она и несташно му загледа у очи, »што си тако сетан, бојиш ли се можда да вечерас нећеш видети своје Грете?«

»Ти умеш да загледаш у срце, лепа маско,« одговори јој он, јер је мислио да ће њој годити такав одговор.

»А, дакле сам погодила,« рече она весело; »али немој тужити, пођи самном, ја ћу те разведрити. Ти не можеш ни замислити, колика се мађијска сила скрива у овој маленој стварчици.« И она му показа своју малу гитару.

»Верујем ти, лепа маско, зато ми је и жао, што не могу с тобом.«

»А зашто не?«

»Бојим се, да ћеш ме тако очарати, да ћу заборавити не само на своју тугу већ и на Грету.«

»А, разумем. Ти стрепиш. Твоја Грета је љубоморна,« насмеја се она гласно. »А најпосле немој,« настави заједљиво, »нисам баш ни ја рада да на својој души носим ничију клетву. Остај ми збогом, па кад ти дође Грета, прикажи ми је. Хоћеш ли?«

»Хоћу. Али ако не дође?«

»Онда ми реци збогом, пре него што пођеш одавде. Могу ли се надати?«

»Можеш, лепа маско. Зато залажем своју кавалерску реч.«

»Збогом.« И она одскакута даље.

Када је Радивој остао сам, погледа на сахат. Било је управо девет. Он приђе вратима и стаде тако, да му се оку нико, ко је долазио, није могао омаћи.

»Ивана, Ивана, зашто си ме тако преварила, да сад не смем ником да верујем!« Таман је то помислио, кад пред њега опет искрсну она женска, са којом је мало час говорио.

»Шта је, Фаусте,« шпану му на ухо, »што ти чуваш врата? Тек ваљда ниси наумио, да ми умакнеш. Или си чекајући Маргиту постао тако нестрпељив, да ти се чини, е ће пре доћи, ако покаткад погледаш на врата.«

»Вараш се, лепа маско,« одговори он; »мало час сам те похвалио, да погађаш, али ево сад ниси погодила; гледај, да се више никад не превариш.«

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

»Опрости ми, Фаусте, али искуство ме је нагонило, да посумњам у твоје речи.«

»Шта наопако?«

»Па зар ти твоја савест није у овај мах шапула, да сам ја имала право, што сам посумњала?«

»А с којим правом говориш ти о мојој савести, лепа маско?« запита Радивој изненађен на њене речи. »Та ми се и не знамо.«

»Ја верујем, да ти мене не знаш, али доста је, што ја знам тебе.«

»Шта? Ти знаш, ко сам ја?«

»Сасвим поуздано,« рече она одсудно.

»Па реци ми, ко сам ја?«

Она извади из џепа комадић беле свиле и оловку са сребрним држаљем, написа нешто, и преда му ту свилену цедуљицу. Када је Радивој на цедуљци прочитао своје име, био је готово ван себе од чуда. Та осим Стојшића и његове жене нико није знао, да ће он доћи на ту забаву; а они га тек нису одали. Одело, које је имао на себи, наручио је био из Беча, и стигло је тек тог вечера, када је требао да се крене у Н., дакле га нико није видио. Па ко је онда била та женска, која је тако поуздано знала, да ће он доћи на забаву у оделу Фауста, и ко је о томе известио? Та мисао га је толико запела, да је у први мах смео с ума, да треба да пази, да се не ода. Брзо се прибере, насмеје се, у колико му је то пошло за руком, па пружајући јој свилену цедуљицу натраг рече усиљеном равнодушномћу:

»Вараш се, лепа маско, рђаво су те известили; ја за то име, што си ти написала, никад нисам ни чуо.« Али док је то говорио, осетио је неки немир, јер је и кроз њену образину видио, да она своје велике црне очи не скида са њега.

»Умири се, Фаусте, умири се, па престани са таквим уверавањем. Та ја од тебе не тражим, да ми што признаш. Што сам хтела, то сам рекла, а сад збогом; видићемо се још.« Заврши, подиже своју малу гитару близу његова носа, зврцну несташно жице, па као веверица одскакута даље. И док се он од тог њеног несташлука прибрани, беше је већ у метежу нестало. Хтео је, да пође за њом, али већ је било крајње време, да дође Стојшића и Анђелија, и та га је околност нагонила, да остане где је био. Након четврт часа беше се некуд загледао па уједаред осети, да га неко узео за руку, и не мало се зачуди, када га себе види црвен домино са црним чипкама.

»Јесте ли се већ можда бојали, да нећемо доћи,« шапу му женска, која је била у том домину, »опростите, што смо вас пустиле да толико чекате.«

»О, молим не чини ништа; ја знам да женским треба више времена за облачење него нама мушкарцима. У осталом, мени нико није крив, што сам ја нестрпељив. Али где вам је другарица?«

»Пођимо да шетамо«, шаптала је она даље, док су ишли, »на ћемо је наћи; она је ушла на неколико тренутака пре мене. Зар је ви нисте опазили?«

»Нисам, а доиста се чудим, како се то десило.«

»Молим вас, чим је нађемо, понудите јој руку, а о мени не водите бриге, ја ћу вас потражити тек онда, кад буде требало да се кренемо кући. Ха, ево је. Желим вам пријатну забаву.« И пре но што је Радивој имао каде, да је нешто запита, осетио је, да га је она оставила. Изненађен тим њеним наглим одласком застале, те почне премишљати, да ли да пође за њом и да јој спомене што о женској, са којом се мало пре забављао, но најпосле се реши, да јој, бар ове ноћи, све прећути. Па како је видио, да су њу опколили други из друштва, приђе женској, за коју му је речено, да је Анђелија. Она је обореном главом шетала по дворици сама.

»Ти си тако усамљена, лепа маско, па ако ти није противно, дозволи, да ти понудим руку.« Она га ћутећи поче мерити од главе до пете.

»Што ме тако загледаш?« ушита он.

Она је ћутала и даље.

»Чини ли ти се можда, да ме знаш?«

Она се лако поклони, за знак да га познаје.

»Па хајде да се рукујемо«, рече он и пружи јој руку, а био је уверен, да га она не зна. Она повуче своје чипкасте рукаве тако, да су јој се видели само врхови од прстију, рукова се с њиме, али је он и кроз чипку осетио, како јој је рука задрхтала па је запита:

»Зашто дрхћеш, лепа маско? Зар ме се бојиш?«

Она се опет лако поклони, али је ћутала и даље.

»Бојим ли се можда, да ћу ја тебе познати?« питао је он, док се шетали. Она махну руком, да се тога не боји.

»Па реци ми, лепа маско, зашто нећеш да

говориш самном, кад велиш, да се не бојиш, да ћу те познати?»

Она отвори малену плаву свилену записницу, коју је држала у руци, извуче из ње оловку, и на први лист написа:

»Било би против мог начела, кад бих на овој забави и једну реч изрекла. С тога, ако ти је по вољи, можемо се на овај начин разговарати. Ти говори, а ја ћу писати.«

Па му пружи записницу.

»Добро«, рече он, пошто је прочитао њене речи, »нек буде, како ти хоћеш. Али како ће теби бити неугодно, да и даље тако стојећи пишеш, дозволи, да те одведем тамо преко до прозора, где су оне две празне столице, па чим тамо седнемо, можемо разговор наставити.«

Како је она пристала на тај његов предлог, упуте се обоје на означено место, и док су други крај њих пролазили, и чудновато их гледали, што се они на тако необичан начин забављају, беху се њих двоје тако удубили у разговор, да су често пречули по гдекоју примедбу и задиркивања.

»Дакле ти мислиш, лепа маско,« запита Радивој, »да ја не знам, ко си ти?«

»Ја сам о томе уверена,« напише она.

»А ако бих ти ја казао твоје име?«

»Да чујем,« писала је она даље.

»Анђелија.«

»Ниси погодио. Ти чекаш данас неку Анђелију, али ја нисам та.«

»Можда зато, што то нећеш да признаш.«

»Не зато. Ја смем рећи: тако ми части, ја нисам она, за коју ме ти држиш.«

Он застаде. Можда је Стојшићка из несташлука крстила пред њим ту девојку другим именом, помисли, али онда му опет паде на ум, да му је и Миша рекао, да ту девојку зову Анђелијом.

»А знаш ли ти, ко сам ја?« запита је он радознано.

»Знам.«

»Па реци.«

»Радивој Радић.«

»А, то Стојшићки никад нећу опростити,« помисли Радивој у себи, јер је сад сасвим био тог уверења, да се Стојшићка огрешила о њихов заједнички уговор.

»Вараш се, лепа маско,« изговарао се он, »ја нисам тај.«

»Ни најмање се не варам, ја сам о томе и сувше уверена.«

»Твоје уверење је на кривом путу. А ја, видиш, знам и тебе и твоју пратилицу.«

»Какву пратилицу?«

»Ону у црвеном домину.«

»Па ко је она?«

»Стојшићка«, рече Радивој хотимице искрено, јер се већ почео љутити, што је био преварен.

»Ја ти, као и пре, велим: нити си погодио моје име, нити име моје, како ти рече, пратилице. Ја залажем и за то моју част, да си се и у њој преварио.«

»Не замери ми, лепа маско, али ја имам основа да сумњам у твоје речи. Па те морам да опоменем, да си се можда нехотице заклела.«

»Ја се за моје речи смем заклети у свако доба, јер сам рекла истину.«

»Доиста?«

»Тако ми бог помогао!« написа она, па пружи му једном руком записницу, подиже другу горе у знак да се заклиње.

Радивој је чудећи се вртио главом. »Па реци ми, откуд ти мислиш, да сам ја Радивој Радић?« запита је.

»То ти не могу рећи, али да те знам, то стоји. Шта више, ја знам још понешто, што би тебе јако занимало.«

»Па говори, ја сам радознао.«

»Ја нисам прва, која сам ти вечерас споменула твоје име, то си ти и пре мене чуо од неког овде на забави.«

»Ко је била та особа? упита је Радивој радознано.

»Једна женска, која је представљала свирку.«

Радивоју сад паде на ум, како је те жењске, коју она спомену, одједаред нестало из дворане и како је на брзо после тога дошла она са својом другарицом, и ни тренутка више није сумњао, да је женска, са којом је он пре говорио, а која је представљала свирку, и та, што је била сад уз њега, једна и иста особа. Мучила га је само та мисао, да дозна, да ли је то баш збиља други ко, или је Стојшићки пало на ум да лакрдише. Премишљајући о томе, дође на једну, како се њему чинило, врло zgodну мисао, и науми да је одмах и оствари. »Сећам се,« рече, »да сам говорио неколико речи са женском, коју ти спомену, али шта ми је рекла, то сам, веруј, заборавио. У осталом манимо се тога; мене више занима у овај мах, да дознам, ко је твоја другарица. Кад ти тврдиш, да ниси она, за коју сам те ја држао, онда ја то ве-

рујем — та ти си за истину својих речи заложила своју част — па ми није ни на крај памети, да будем тако дрзак те да те почнем купати, ко си ти, али бих те врло лепо молио, да питаш твоју другарицу, да ли ће пристати на то, да се самном рукује без рукавице. Стојшићка има на десној руци младеж, који доста упада у очи, па буде ли у твоје другарице рука чиста, ја ћу се осведочити, да она није Стојшићка. Не замери ми, што то желим, ја имам зато важна узрока. Пристајеш ли?»

»С драге воље,« написа она, »па молим те, да ме отпратиш до моје другарице, ено је где седи преко пута.«

Кад су пришли црвеном домину, прозборе њих две неколико речи пасамом, а после неколико тренутака приђе она у црвеном домину Радивоју.

»Желили сте, да се самном рукујете. Ваше су жеље врло скромне.« И она му пружи десницу, на којој није било рукавице. Рука је била чиста — дакле донста није била Стојшићка.

»Хвала вам!« рече јој Радивој, рукова се с њоме, а она опет седне на своје место.

»Је ли по вољи, да се вратимо на наша стара места?« упита Радивој женску у плавом домину и понуди јој руку, јер сад је тек био у чуду. Она га узе под руку, и за неколико секунда били су опет једно уз друго.

»А сад хвала теби, лена маско!« рече он, пошто су сели.

»Дозволи ми,« писала је она опет, »да наставим разговор од пре. Ти мало час рече, да си заборавио, шта ти је рекла она женска, што је представљала свирку. Видиш, ја се томе нимало не чудим, то је сасвим по твом обичају. Ти све лако заборављаш.«

»Откуд ти то мислиш?«

»Преврни само неколико листа из своје прошлости, па ћеш видети, да ја имам право.«

»Ја те не разумем.«

»Хоћеш ли и даље да говорим? О, ја врло много знам о теби.«

»Говори, молим те, говори све што хоћеш,« молио је Радивој у крајњој радозналости.

»Једна девојка, која је већ неколико дана јако болесна, и ко зна хоће ли се и предити, била ти је пре увек у памети, а сад си на њу заборавио.«

Кад је Радивој то прочитао, стала му је памет. Знао је и он, да је Ивана болесна, јер је то чуо од самог лечника Костића. Али откуд тај плави домино све то зна?

»Ја не тражим од тебе, да ми признаш, да сам ја истину казала, већ те питам, хоћеш ли још што да чујеш?«

»Настави, молим те, настави.«

»Ту девојку, коју си ти заборавио, осудио си бадава, јер писмо, за које си ти мислио да је писано њеном руком, није писала она. То је истина, као што је бог на небу.«

»Је ли могуће?« повиче Радивој изненађено, и у крајњој узбуђености хтеде своју сусеткињу ухватити за руку, али се ова брзо отрже од њега. Откуд ти то знаш, говори, ако знаш, шта је бог.«

»То ти не могу рећи; ја знам само толико, да је та девојка, коју си ти бадава окривио, много патила зато. Тек пре кратког времена дознала је, да се неко нашао, да тебе са њом завади. Услед тога је тај неко теби у име њено послао оно писмо, а њу преварио, да се ти жениш.«

»Да знам, да је тако, да знам, да она мене — промуца он, јер га је то, што је чуо, тако изненадило, да се заборавио и хтео тој страној женској, што је седила уз њега, да исповеди своје тајне. Ал се она досетила, шта је он хтео да каже, па написа:

»Хтео би да дознаш, да ли те она још воли? Ето ћу дакле да ти кажем, да ја из најпоузданијег извора знам, да те она и сад исто тако верно и силно воли, као што те је и пре волела.«

Док је то писала, приметио је Радивој, који није ока скидао са њене руке, да јој рука дрхће.

»Ти дрхћеш,« рече тужно, »бојим се, да то није због немирне савести. Све ми се чини, да се ти самном шалиш.«

»Ја говорим најозбиљније, а ако хоћеш о мојим речма и да се осведочиш, а ти иди у место, где живим, потражи кућу бр. 989. и у њој ципелара Петра Шашиног, па ће ти за малену напојницу о свему, што сам ти рекла, дати опширна извешћа. И тада се сети мене и мојих речи. А сад ћемо се морати растати, јер је већ крајње време, да ја и моја другарица одемо кући.«

»А зар баш морате ићи?«

»Морамо. Ја сам ти све рекла, што сам знала. Немој ме више ништа питати, јер више нећу говорити. Па сад збогом, ми се више никад нећемо видети.«

»А смем ли те нешто молити?«

»Слободно.«

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

„Како ти велиш, да се ми нећемо видити, то те молим, да ми за успомену на данашње вече поклониш ту твоју записницу.“

„С драге воље, ако и ти мени даш што у замену.“

Он скиде са свог ланца, на коме је био прикопчан сахат, златно, бисером искићено голупче.

„Јеси ли задовољна?“ запита пружајући јој га.

„Хвала!“ рече она, узе голупче и принесе га уснама.

„Хвала и теби на свему, јер ти ме данас ниси само позабавила, већ можда и не сањаш, какве си ми услуге учинила.“

„Ја не тражим од тебе никакве захвале, већ нешто друго: кад ја са мојом другарицом пођем кући, немој ићи за нама.“

„Не бој се, нећу.“

„Хвала ти. Па сад збогом.“

И иза тих речи баци му записницу на крило, устаде и за тренутак се изгуби испред њихових очију.

(Свршиће се.)

ЦРТИЦЕ УГЉЕНОМ.

О Д ХЕНРИКА ШЕНКЈЕВИЧА.

С ПОЉСКОГ ПРЕВЕО РАЈЕО.

(Наставак.)

ГЛАВА ШЕСТА.

Имогена.

Надам се, да је читалац већ довољно разумео и оценио генијални план мога симпатичнога јунака. Господин Золзикјевич начинио је Репу и Решину, што но веле, шах, мат. Да су Репу записали у листу, не би било никакове вајде. Али опити га, наместити све тако, да он сам потпише уговор, да прими новце, то је заплело ствар и било красна смицалица, која доказује, како би господин Золзикјевич кадар био, да у погодним приликама одигра знатну улогу. Кнез, који је био готов да откупи сина са осам сто рубаља, то јест, целим својим бакром, пристао је радо на тај план, у толико пре, што је Золзикјевич био колико генијалан, толико и умерен, па узео само двадесет и пет рубаља, да то све удеси. Но и те новце није примио, што је био лаком, као што није ни канцеларијски приход делио са Бураком из лакомства. Морам признати, да је Золзикјевич био вечито дужан Срулу, кројачу у Ословицама, који је целу околину снабдевао „чисто париском“ гардеробом.

Кад сам се већ почео да исповедам, нећу да кријем ни то, за што се господин Золзикјевич тако брижљиво одевао. Извирало је то, наравно, из његовог естетичког чувства, ал је било и других узрока. Треба да знате, да је господин Золзикјевич био заљубљен. Немојте одмах мислити у Решину. Решину је само „узео на око“, као што је кад-што сам говорио. Но осим тога био је он способан, да негује и узвишеније и много сложеније осећаје. Ако не читаоци, а оно читаље се већ зацело досетиле, да предмет тих последњих осећаја није могао нико други бити, него госпођица Јадвига Скоројевска. Често, кад по небу заплочи сребрни месец, узме господин Золзикјевич хармонику, у коју је прилично свирао,

седне пред кућу на клупу и погледајући на двор запева уз меланхоличне а кад-што и сињахиве звуке своје хармонике:

„Од ране зоре јутарњег свитања
Ја сузе роним до мрклога мрака,
Ноћу се гушим, с тешка задисања;
Папустила ме већем нада свака.“

Глас се разлегао према дворцу у поетичној тишини летње ноћи а господин Золзикјевич заврши:

„Аој људи, људи без срца у груди!
Што трујете младом овај живот уди.“

Ако би се ко нашао, да криви господина Золзикјевича, што је бајаги сентименталан, унапред му кажем, да се љуто вара. И сувише је трезвен био дух тога великог човека, да би могао бити сентименталан; само у сновима његовим представљала је обично госпођица Јадвига Изабелу, а он Серана или Марфорија. Али како се јави није слагала са сновима, то се тај гвоздени човек једанпут мало није сам одао, шта му је на срцу. Било је то овако: једне вечери спази он, где се у дрвари суше на ужету сукње и по словима Ј. С. и круни на рубу упозна, да нису ничије, него баш госпођице Јадвите. Сад реците, господо, ко би се у том тренутку уздржао? елем ни он није могао да се уздржи; приступио је ближе и стао жарко да целива једну од тих сукања а кад то види дворска девојка Малгошка, одлети као без душе у двор и јави, да је господин писар убрисао нос госпођичином сукњом. Срећом није јој нико веровао и тако су осећаји господина Золзикјевича остали у тајности.

А да л' се бар надао? Не узмите му, господо, за зло: надао се! Кадгод је ишао у двор, шаптао му увек неки унутарњи и ако слаби глас: Ако те нешто данас очени испод стола госпођица Јадвига?

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Хм! не бих марио ни за лаковане ципеле — додавао је с оном величином душа, која је обично у свију заљубљених.

Читање издања господина Breslauer-а улевало му наде, да може бити различитог чепача. Али госпођица Јадвига не само да га није чепала већ — ко би разумео женске!? — гледала у њега, као да гледа у плот, у мачку, тањир или што друго. Мучио се сиромаш свакојако, да сврати њену пажњу на себе. Често је мислио у себи, везујући око врата пошу нечувене боје или облачећи чакшире с баснословним шарама: „Но данас ће те зацело погледати!“ Сам Срул, кад му донесе ново одело, говорио је: Но, у таквим чакширама можете, с опроштењем, ићи грофовској кћери.“ Заман. Дође на обед; уђе госпођица Јадвига поносита, невинна и чиста као каква краљевна; зашупти сукња са свима борама, што се даду замислити: седне, узме нежним прстићима кашуку, па ни да погледа.

— Зар она не зна, шта то мене стаје — премишљао је у очајању Золзикјевич.

Опет није губио наде. „Да је само постати подревизор!“ — мислио је — човек не би никад ни излазио из двора. Од подревизора до ревизора није далеко! Човек би имао новотицанку бричку, пар коња, онда би она већ, ако не више што, а оно бар стисла руку испод стола... Господин се Золзикјевич закукао још даље у неизмерне конзеквенције тога стискања руке, но ми нећемо да одајемо те мисли, као најскривеније тајне његова срца. Како је природа богато одарила тога господина Золзикјевича, види се и отуд, што се лако поред идеалног чувства према госпођици Јадвизи, које је у осталом одговарало аристократским својствима тога младића, сместило још и оно апетитично чувство према Репиној. Истина, да је Репина била, што но кажу, лепа жена, ал зато опет не би тај Глушиначки Дон Хуан толико облетао око ње, да га није раздражила необична и важњива упорност те жене. Проста жена опире се — и то коме? — њему, то је господину Золзикјевичу изгледало тако дрско а у исти мах и нечувено, да Репина није само стекла у његовим очима драж забрањенога воћа, него је још наунио, да је научи памети, као што је и заслужила. „Збитије“ са гаровом још га већма утврдило у тој намери. Добро је знао, да ће жртва да се брани, зато је и измислио онај добровољни уговор између Репе и кнеза, који је, бар привидно, предао му Репу и целу његову породицу, на милост и немилост.

Ал Репина, и после оног случаја у скупштини, мишљаше, да још није све пропало. Сутра-дан била недеља, те је наумила да иде као обично на службу у Дангубовце и уз пут да се посаветује са свеште-

ником. Било је два попа: парох, каноник Уљановски био је већ тако стар, да су му од старости искочиле очи као у рибе а глава се љуљала и тамо и амо; зато и није мислила Репина да иде к њему, већ викару Чижикју, који је био врло побожан и разборит човек, те је могао и да је лепо посаветује и да је утеши. Хтела је Репина да пође раније, да се још пре службе разговори са попом Чижиком, али је морала да посвршује и свој и мужевљев посао, јер јој муж седио у свињцу; док је спремила колебу, док је дала коњу, свињама и крави, док је скувала ручак и однела Репи у свињац, сунце је било већ високо одскочило, рачунала је сад и сама, да неће пре службе стићи.

Кад је стигла, служба се већ у велико почела. На гробљу седиле жене у зеленим зубунима и на врат на нос облачиле ципеле, које су дотле у рукама носиле. Тако учинила и Репина, па онда одмах у цркву. Баш поп Чижик држао придику а каноник седио под баретом на столици до олтара и избуљио очи, тресући главом по своме обичају. Било је после еванђелија и поп Чижик је, не знам зашто, говорио о средњевечној јереси катарској и тумачио своје стаду, како да сматра и ту јерес и булу Ex stercore, против ње управљену. После је врло речито и с најдубљим уверењем опомињао своје овчице, да, као прости, ништи духом, као птице небеске и Богу мили, не слушају разне надри-мудраце и у опште људе заслепљене охолошћу сатанском, који сеју кукољ место пшенице а жњеће сузе и грех. Ту је мимогред споменуо Кондиљака, Волтера, Русо-а и Охоровича, не правећи међу тим људима никакве разлике а затим је подробно описивао разне муке, што ће да трпе грешници на ономе свету. У Репину као да се неки други дух уселио, јер ма да није ништа разумела, шта поп Чижик говори, опет је у себи помислила: „мора да лепо говори, кад тако виче, да се сав ознојио а људи тако тешко уздишу, као да ће намах издахнути. Кад се придика свршила, почела је велика служба. О, молила се Репина, молила се сиротица, као никад у животу, али је уједно и осећала, да јој је све лакше и лакше на срцу.

Наступио свечани тренутак. Декан, бео као голуб, узео пресвети сакраменат из цимборија и држећи уздрхталим рукама монстранцију као сунце пред лицем, стајао неко време с затвореним очима и погнутом главом, као да хоће, да се сабере, док најзад не запева: „Пред великим сакраментом!“ а на то захори одговор из стотине грла.

Песма се разлегала, да се прозори затресли, забрујаше оргуље, зазвонише звонца и звона; пред црквом ударао бубањ, из кацијонице се дизао плаветни дим а сунце засијало па осветлило дугиним бојама

шаре и наките. Сред тога жамора, дима, зрака, гласова заблиста час по у висини пресвети сакраменат, што га пона спуштао и дизао, а сам седи старац изгледао у том тренутку као каква небеска појава, полу завијена маглом дима, са које се у зрацима разливало блаженство и уздање на сва срца и на све побожне душе. То блаженство, то велико успокојење узело под божје окриље и смождену душу Репине жене: „Исусе, у пресветом сакраменту притајени, Исусе! — завалила несретна жена — не напуштај ме јадну сиротицу!“ Из очију јој грунуле сузе, али не оне сузе, што их је ронила пред кнезом, већ благе, крупне као калкуцки бисер, па слатке, па спокојне. Пала Репина лицем земљи пред величанством божјим, а после ни сама није знала, шта се с њоме збило. Причинило јој се, као да је анђели небески подигли као листак у небеса, у вечито блаженство, где није било ни господина Золзијевича, ни кнеза, ни војничких листа, већ свуда само светлост и у тој светлости престо божји, а око престола се тако блиста, да ти очи засену и свуда сами анђеоци, као тице са белим крилима.

Дуго је тако лежала. Кад се пренула, служба се већем свршила; црква се испразнила; дим се разилазио по своду; задњи људи излазили на врата а на олтару црквењак гасно свеће; дигла се и Репина и пошла у парохијалну кућу, да се разговори са викарем.

Поп Чижик таман почео да руча, али ипак је одмах изишао, чим му рекоше, да нека уплакана жена жели с њиме да говори. Био то још млад пона, бледа, али весела лица; чело му било бело, високо, а око уста благ осмејак.

Шта хоћете, драга? — упита је тихим али звучним гласом.

Репина му се поклониле и исприповеда потанко целу ствар, плачући притом и љубећи му руке, док најзад, подигавши понизно своје црне очи, не рече:

— Ох, на савет, на савет дођох до вас!

— И нисте погрешили, моја драга — одговори благо поп Чижик. Али ја вам могу само једно да светујем. Жртвујте Богу сву своју невољу. Бог куша своје верне; куша их као Јова, коме су пси отворене ране лизали, или као азарија, на кога је послао слепоћу. Али Бог зна, шта ради, зна он своје верне и да награди. Несрећу, која је вашег мужа задесила, сматрајте као казну божју за тешки грех пијанства и захвалите Богу, што ће можда, казививши га за живота, опростити му након смрти.

Репина гледала пону својим црним очима, поклонила се и отишла тихо, не рекавши ни речи.

Путем је осећала, како је нешто стеже у грлу. Хтела је да плаче, али није могла.

(Наставиће се.)

НАУКА И ВЈЕРОВАЊА СТАРИХ НАРОДА

О ПОСТАНКУ СВИЈЕТА УЗ МОСЕЈСКУ КОСМОГЕНИЈУ ПРЕМА ОНОЈ, КОЈУ МОДЕРНА НАУКА ПРЕСТАВЉА.

Разноликост је велика у науци и вјеровању старих народа о овом предмету, али је то ласно разумјети. Збивајућ се ова космичка појава, т. ј. првобитни постанак и развиће свијета, много пре него што је постао људски род, дакле пре свију предања и споменика, постаде предметом вјечитих конјектура, претпоставка, прича, којих обилато находимо код старих а и код модерних народа.

Код Мисираца н. пр. владала су о постању свијета два мњења: виша класа и тајне науке свештеника држали су створитељем свих ствари једно највише биће, што је било и отац и мајка свим људима и свима боговима, а то је било за њих сунце, еле код ових је монотејизам доиста владао; нижа класа напротив, у пркос свој науци монотејистичкој код њихових свештеника, држала је, да је свијет постао усљед своје крјепости и усљед вечитог покре-

та ваздушног, а да се животна породила из земље оспособљене за то ферментацијом од сунчане топлоте; држали су и вјеровали сувише, да су од искона небо и земља имали један те исти облик, од којег се тјелеса једно од другога растављала због промјена, што се после збиле у природи, и тако се свијет усредоточи и доби такови облик и ред у васелени, какав сад постоји.¹⁾

¹⁾ Има још један систем о постању свијета, а то је, да је свијет у почетку добио облик јајета и испуо из уста једног божанства праистаре добе. Код Грка се налази монументалних трагова такве науке и то у одломцима орфичким, где јаје представља облик, у којем је свијет имао свој почетак. Зато је и на мисирским храмовима висило јаје у знак првог постања. И у Шпарти је опазиво Паусанија на храму Кастора и Полукса таково јаје, али Грци заборавише по предању, чему је то знак био. Држали су, да га је божица Леда санијела. Јаје, као што нам доноси предање, раставило се на двије поле: из горње постаде небо (*Oὐρανός*) а из доње постаде земља (*Γῆ*).

Феничани су веровали, да је свијет у почетку био опћи каос, који је у себи садржавао двоструко биће: аер тмине и аер духа и да се из здружења овог двога породило Мот или Муд, из ког произиђе зачетак или клица свију створења, и тако постаде васелена.

Калдејци и Асирци су вјеровали, да је природа свијета и ствари вјечита. Тако по неким писцима. — Други нам доносе космогонију врло замршену. Н. пр. Берозус доноси један систем јако мутан.¹⁾ Отприлике ево што у битности садржи: У неко је вријеме васелена била покривена тминама и водама и садржавала је у себи животиња и монструма (горопада) од најчудноватијих облика. (Сад следи описивање различитих животињских необичних облика, којих су слике бојадисане особитом прилежношћу у храму Белову у Вавилонији). Дале продужује Берозус: будућ се та разнолика бића и ствари заједно помјешали, приђе бог Бело и пресјече женско на двије поле. Из једне учини небо а из друге земљу, па онда умори све живине, што су онда постојале, — придодaje исти Берозус, да обичава говорити о природи онакових бића алегорично — Бело после разгнавши тмине растави небо од земље и уреди величанствени свијет. Тада све живине, што не могоше подњети сунчану жегу, подлегосе. Онда Бело видећи, да земља остаје пушта без живота, премда плодносна, заповједи једном божанству, да ону крв коју ће он нацједити из своје сопствене насјечене главе, помјеша са земљом и створи човјека и животињу, која ће моћи живити у оној атмосфери. После Бело сам створи сунце, звјезде, мјесец и пет планета, што су старим народима познате биле.

Иранци (Бактријанци, Миђани и Персијанци) држали су, да је свијет створен од вишег једног бића у шест крати или перијода времена и у најпоследњем је створен човјек.²⁾ Сли-

¹⁾ Писца А. Полисторија је заслуга, да смо то сазнали од Берозуса.

²⁾ Повнат нам је дуализам код Иранаца: Аурамазда (добрини бог-створитељ) и Ангрманиус (зли бог-рушитељ). Ваљало је дакле протумачити, како да постоје ова два бића једнака субстанцијом а једно другом ипак непријатељска: усвојило се, да нису постојали од искони, него да су потекли из нечега, што је пре њих било, а што се назвало неограниченим временом и простором! зарзана акарана, у чему је све и у којему све, што постоји, битише. По науци у тексту Венди-дад из зарзана акарана происходе четири елемента: свјетлост, тмина, ватра и вода. Створење ових ствари постаде из ништа путем изговорења створителне речи хоновер, која, премда зарзана акарана замишља се као без живота и

чно су вјеровали стари Етрурци, ако ћемо вјеровати шареним и двоумним причама о вјеровању тог народа.

Код Индијанаца су различита била вјеровања. Код Будиста је била у преваги наука о исхођењу или еманацији свијух ствари из једног вишег непромјењивог бића Нирвана т. ј. из празноће, из чег се све рађа и у које се све повраћа, па и иста душа човјечија, која уништавајући све своје способности треба да се утрне и да постане Нирупа (т. ј. једно по себи ништа). Нирвана или празноћа обима троструки свијет т. ј. један без облика из етира, други духовних облика свијет а трећи тварних облика свијет.

Код истих Индијанаца многе су науке постојале о постању свијета; вриједно је споменути Санкија науку, по којој се свијет постепено из једне праматерије развио, и ту материју није Брама могао створити, него је Брама од ње створен и подложен је боли, старости и смрти. Природа се вјечито препорађа, твори нове облике, да их опет уништи. Санкија наука обарала је у неколико сустав Брамин изложен у старим Ведама (светим књигама). Како су дакле сљедбеници Брамме или Браминци вјеровали? Они су вјеровали у једног вјечитог прастворитеља свијета Брамму, преко којег персонифициране природне силе и бића управљали су свијетом, као: сунце, мјесец, Индра (т. ј. обим свода небескога — firmamentum). У десетој пјесми Риг-Веде ево што се може читати о створењу свијета: »Из почетка ништа није постојало, нити биће нити небиће, ни небо ни фирмаментум.¹⁾ Ваљда је била вода или пучина предубока? Онда није постојала ни смрт ни бесмрће, није било ни дана ни ноћи, само је једно дисало у себи самоме без одушка. То је био зачетак или клица у свом завитку и доби живота само услед топлоте. Затим се породи жеља, што бијаше прво сјеме духа. То је веза, за коју су мудраци са својим проматрањем и расуђивањима докучили сазнати да постоји између бића и небића.«

Синези (Китајци) пак о створењу свијета

неособно, ипак је самостално божанствено биће, које само за себе постоји, има свој дух и једно тјело пуно свјетлости (види: Weiss, Lehrbuch der Weltgeschichte I. Band I. Heft p. 475. друго изд.)

¹⁾ Ове нас рјечи подсећају на сличност, коју навиремо у првим стиховима Генезиса: „Онда није постојало ни биће ни небиће, ни свијет ни небо, нити икаква ствар горе или доље, ни земља ни вода, већ само нешто тамно и ужасно.

вјеровалу овако: Њихов први бог и владалац живио је осамнаест хиљада година и кад он умрје, његов задах или пара постаде вјетар, његов глас постаде грмљавина, његово лјево око постаде сунце а десно мјесец, његова крв претвори се у рјеке и у мора, његове ноге и руке у четири стране свијета.¹⁾ С другим рјечима то значи: свијет је један велики организам а човјек је по себи микрокозам. Вриједно је овђе навести, како је један китајски философ, по имену Тшухи, у XII. вј. по рођ. Ис. умовао о постању свијета. Прво свијета, што постоји, није било па ни прасиле ни пратварине (или искономатерије), нити је могло бити каква одношаја пратварине према прасили и обратно. Чим се заче прасила и поче и задоби покрет, породи се покрет-почело (принцип) Јанг, а чим се прасила устави и постаде мирна, породи се умир-начело Јин. Прапочело Тшухи називље именов Таи-Ки, и оно што се налази у свакој ствари. Из Таи-Кија постаде свако биће; оно је велики зачетак, из ког свака моћ и знање проиходи. Тшухи даље развија своју теорију овако: Прасила садржи у себи способност за свако поједино биће, свака ствар добија из ње своју снагу. Прасила у покретању рађа тварину (материју). Посље покрета прасиле долази мир, и мир рађа мирну материју; без довршеног покрета не сљеди ништо мир. Постоји ли покрет, тад мора да сљедује и мир; постоји ли мир, тад мора да сљедује и покрет. Али како може прасила истодобно у себи имати и покрет и мир? Најпрво би она морала имати неки облик, да узбуде способна произвести кретање и мир; али прасила нема никаква облика ни обима, зато не може бити говора ни о покретању ни о миру. Ову умјесну и логичну примједбу, коју сам себи Тшухи ставља, настоји на овај начин да образложи: Прасила садржи покрет и мир, јербо и праматерија садржи покрет и мир. Да прасила не садржи покрет и мир, не би могла ни праматерија садржати покрет и мир. Свијет није него падавина (Niederschlag) ове праматерије: свијетло и чисто постаје небом, тешко и нечисто постаје земљом. Све, што њу окружава, креће се око ње (земље) у округу

¹⁾ Слично находимо у Гопата Брамаи, у којој се описује, како је Брама створио свијет: Брама створи земљу из своје ноге, ваздух из своје утробе, небо из своје лубање и т. д.

а она стоји у средини непомична.¹⁾ Први појави, по којим каоса нестаје, јесу: ватра и вода, дочим из блатног талоба воде постаје земља а из најсвјетлије чистине ватрене постадоше вјетар, грмљавина, гром, сунце, звјезде и т. д.²⁾

Код Грка пак владала су разна мњења о овом предмету. Пјесници су пјевали, да је свијет постао из каоса или из смјесе елемената. Мњења пјесника и научењака грчких у појединостима много се разилазе. Исидор са Аристофаном приближава се индијском пантејизму. Између философа је Талит држао свијет створен од једног вишњег бића. Платон и Стојици су тврдили, да је материја овјекочечена, али да је бог творац исте; њима се у том мњењу приближивао Аристотел³⁾, који је са Анаксагором сумњао, да свијет мора докончати, дочим је Ксенофонт држао Бога и свијет за једно исто, а Демокрит са Епикуром тврђаше, да је свијет постао из атома те су један уз другога прионули и агломерисали се случајем.

Све ове теорије, досад изложене, често су у опрједи једна према другој, у појединостима се нимало не слажу и њихова разноликост (варијација) иде in infinitum, па то је узрок, да научењаке доводе до немеродавних закључака и апсолутно негативних.

Сад да надовежемо научне ипотезе и теорије па онда ћемо тек малко обратити пажњу и на мојсејску космогонију и сравнити је с изложеним суствима о космогонији код старих народа а тако исто и са резултатима модерне науке.

Босто Кулишић.

(Наставиће се.)

¹⁾ Овђе се опажа сличност са суставом Кл. Птоломеја.

²⁾ Види: Weiss, Handbuch der Welgeschichte op. cit. p. 104—106.

³⁾ Аристотел о васелени мишљаше да стоји независна од индивидуалне воље првог мотора (покретача); и да она има своје вјечите, иманентне законе. Усљед оваковог умовања код потоњих грчких философа теза хилозојизма нашла је сигуран ослон и развила се. Теорија еволуције данашњих природњака није ли прости али очито доказ, да су стари дубоко проицали у тајне природе и без анатомијске, хемијске, спектралне и које друге анализе?! Хилозојизам (т. ј. да је материја од искона увржежена једна животна сила, које дјеловања да произвајају појаве органичног живота) није друго него прогностикон или претеча теорије еволуције и другијех сличних.

БРАНИЧ СРПСКОГА ЈЕЗИКА.

АЛЕКСАНДРУ САНДИЉУ

ПРИКАЗАО („ПОСВЕТИО“) ЈОВАН ЖИВАНОВИЋ.

риказујем ти, пријатељу, овај чланчић за то, што знам, да си добар Србин и што знаш лепо српски писати. Исто сам име овоме чланчићу дао „Бранич српскога језика“, као што си и ти дао по своме предлогу оним чланцима, које ће „Матица Српска“ издавати. Јесам ли ја твој предлог схватио, те да ли мој овај чланчић твојем предлогу одговара, желим од тебе чути.

* * *

1. *погибелъ*. Г. Т. М. у „Viensu“ од год. 1886., стр. 316., употребљује реч *погибелъ*. Ја држим, да та реч није српска. Ова реч гласи у старом словенском језику *погыбѣль*. У тој старој словенској речи наставак је *ѣль*, а у том наставку последње слово је есте право *ѣ*, које се не састоји из *јѣ*, као у речима *коѣ*, *спасиѣтеѣ*, *ѣтѣшиѣтеѣ*. У речи *погыбѣль* последње је *ѣ* као и у овим речима: *мысль*, *сошь*. У српском језику у овим речима *ѣ* отпада, те онда добијамо основе: *мысл*, *сол*, од којих по правилу ном. синг. гласи *мысао*, *со*. По томе и *погыбѣль* по правилу мора гласити у српском језику по јужном и западном говору *погибио*, а по источном *погибео*. По западном говору налази се та реч у почетку петнаестог века по правилу: „и *такон стависмо и сложи смо каси заедно бити сзиротива крали Остон на неговз погнбно*.“ (види: Моп. serb., стр. 252.). Али данас се речи с наставком *ѣль* у српском језику не употребљују. Једина је реч *обитељ*, која би требала да има наставак *ѣль*, јер у старом словенском гласи *обитѣль*; али се и она помешала са речима, које имају наставак *ѣлѣ*. Данас се замењује наставак *ѣль* наставком *лъ*, као што је у речима *мысль*, *израсль*, а српски *мысао*, *израстао*, па с тим наставком имамо и *погибао*, ген. *погибли*. Из овога се види, да није добро писати *погибелъ*, него *погибао*. По томе још горе греше они, који пишу *добродетель* (види: *Примери за латинске облике*, саставио Стеван Лекић, I део, стр. 153.), јер та реч нити је српска по наставку, нити по другом делу као сложена реч. Добро дакле чине, који место ње пишу *врина*.

2. *противословље*. У „Viensu“ од године 1886., стр. 316., употребљује ову реч Г. Т. М. Ја држим, да та реч није српска. У старом словенском језику гласи та реч *противословнѣ*. Таке су у старом словенском језику и ове речи: *богословнѣ*, *звѣздословнѣ*, *славословнѣ*. Код нас у српском језику *слово* не значи *реч*, него *der Buchstabe*; те по томе не може ни *словнѣ* у изведеној сложеној речи *противословнѣ*

значити у српском језику оно, што би хтели неки да значи. Истина у сложеној речи *противословнѣ* дотерано је *словнѣ* по српским законима гласовним у *словље*, али то не помаже ништа, кад *слово* не значи реч, као што значи у старом словенском језику. У старом словенском језику има осим речи *противословнѣ* и реч *противорѣчнѣ*. Ова је реч ближа нама и пре је можемо употребити, кад је оденемо у српско рухо: *противоречење*, као што је и *благовање* према старом словенском. *злаговоннѣ*. По томе сваки ће лако увидети, да не ће бити добре ни оне речи, које се налазе по граматицама нашим: *гласословље*, *обликословље*, него *наука о гласовима*, *наука о облицима*.

3. *соиствен*. Ова реч не налази се у српском језику, а узели су је књижевници из словенскога, па је употребљују по немачком језику. Тако налазимо у *Примерима за латинске облике* од С. Лекића овај пример: „Ко своје сопствено имање занемари, неће туђега умножити.“ Овде је *соиствено* немачко *eigen*, које у српском језику нема места, јер га српски језик не познаје ни по облику ни по значењу. Потпуно је казано: „Ко своје имање занемари, не ће туђега умножити.“ Заменицом *свој* казано је дакле потпуно у овој реченици припадање и нема му се додати *соиствено*, јер је излишно и нема му потврде у језику нашем, него је очевидно немачко *eigen*.

4. У тачци трећој у споменутој реченици пише Г. Лекић *неће*, заједно негацију с глаголом, а у „критици“ својој на Оберкнежевића *Латинске и српске примере* вели на стр. 81. ово: „Правилно је писање, ако се негација са обликом састави“, и позива се на *Науку о реченицама* од Стојана Новаковића, стр. 80. Г. Стојан Новаковић држи се Миглошића, који вели, да је *нећу* постало од *не хоћу*, те по томе да је „не mit dem verbum lautlich zu einer untrennbaren einheit verbunden.“ Код *несам*, *нијесам*, *нисам* види се јасно, да је постало од не јесам — старо словенски *нѣсмь*. Тако и код *немам* види се, да је постало од *не имам* — старо словенски *нѣмамь*, а код *нећу* не види се, да је постало од *не хоћу*. Пошто од *хоћу* имамо и крће *ћу*, то негација долази пред крће *ћу*, које је самостална реч и то глагол у презенсу и по томе нема се негација спајати с глаголом. Негација се спаја с глаголом онда, кад се с њиме *lautlich zu einer untrennbaren einheit* споји, што се код *нећу* не види, као што се види код *нѣсмь* — *несам*, постало од *не јесам*, *нѣмамь* — *немам*, постало од *не имам*. Колико је мени познато, о овом није Даничић нигде ништа прибе-

лежио; али знам то, да је увек писао растављено *не ћу, не ћеш, не ће*. А о овом је писао Јован Бошковић у „Вили“ од године 1868. под именом „о прилогу не“ и исцрпао је ову ствар са свим, па не спомиње *не ћу* међу *несам* и *немам*, него свугде пише растављено *не ћу*. Из овога се види, да је Даничић мислио, а Јован Бошковић мисли, да треба писати *не ћу* растављено. Такође и у нашим старим споменицима долази свугде растављено *не ћу*, тако: *не кемо пти* (види: *Мон. serb.*, 7.), *не кз порекн* (види: *Мон. serb.*, 50. и Даничића: *Рјечник из књижевних старина* под *хотџти*). Има ли дакле право г. Лекић, који се повео за Стојаном Новаковићем, кад вели Оберкнежевићу: „Правилно је писање, ако се негација са обликом састави.“ Ја велим, да нема.

5. Вук Караџић и Ђуро Даничић углавили су књижеван српски језик, изабравши онај дијалекат, који је најближи старом словенском и другим словенским језицима; Бранко Радичевић у своме „Гојку“ још године 1848. стао је на земљиште историјске граматике српске, те је руковао српским књижевним језиком у оно време тако, да га ни данас ни један песник наш није достигао, а још мање надмашно. Од то доба до данас требали смо се већ навикнути на тај књижеван дијалекат. И ја не могу замерити много песницима нашим, који и не мисле, да могу у свом рођеном језику грешити као рођени Срби; али бих могао замерити критичарима и школским људима, који граде школске књи. е, па не стоје на земљишту историјске граматике српске. Тако држим, да не стоји лепо, кад се чита у школској књизи: *тавна ноћ* место *тамна ноћ* (види: *Примери за латинске облике*, стр. 143.); *мува* место *муџа* (стр. 144.), *илен* (138.) место *илен*, *наслађују* (стр. 141.) а опет на стр. 142. *наслађавашу*, *гњездо* место *гнездо*, *лен** место *лен* — старо словенско *лѣнѣ* (158.) „С ким си био у Грчкој? С мојим пријатељем,“ место *својим* (161.) и т. д.

*) У Вукову речнику има и облик *леѣ*, али за то га ипак не ћемо у књижевном језику употребљивати.

(Наставиће се.)

6. *убијца*. У *Примерима за латинске облике* на страни 183. долази реч *убијца* овако наштампана: *убијца*. Прво, ова реч нема на другом слогу дугога акцента, него врло дуг и гласи *убијџа*.*) Друго, не може се писање *убијца* никад оправдати. *Убијца* долази од корена *би*, којем се додаје наставак *џа*, дакле *уби-џа*. Овде се мора зев избећи уметањем *ј*, те ћемо добити *убијџа*, а после *ј* отпада *џ*, дакле добијамо *убијца*. Ово потврђује облик стари словенски, који се увек налази написан овако: *џбниџа*. Овде не ће бити излишно, да напоменем, да је у Вукову речнику погрешно написано *убиство* место *убијство*. Да треба *убијство* писати, казује нам стари словенски облик *оџбниџа*. Па даље, као што је *иобрагимство* постало од *иобрагим* са наставком *џство* или *суседство* од *сусед* с наставком *џство*, тако је и *убијство* постало од супстантива *убиј*, који данас није у обичају, с наставком *џство*, дакле ваља писати *убијство*.

7. *јуни*. У *Примерима за латинске облике* стоји на страни 157.: *јуни*. У српском језику нема супстантива, који би се свршивао на *и* у ном. синг. Латински гласи та реч: *Junius*. Од ове речи је основа *junia*. Та основа мора гласити старословенски овако: *Юниџ*, јер латинском наставку *сд* основе и одговара старо словенско *џ*, а зев се мора избећи уметањем *ј*, дакле *Юниџ*, а после *ј* отпада увек *џ*, те онда имамо *Юниџ*, које у српском гласи *јуниџ*, ген. *јуниџа*. Пошто се данас завршетак на *иј* код нас више не употребљује, него се замењује на *ије*, као: *Алексије*, *Антоније*, *Глигорије*, *Ђеорђије*, то би могао ном. синг. и *јуније* гласити. Народ пак говори и данас још са свим правилно *јуниџ*, ген. *јуниџа* према латинском *Junius*. У најновије време наши књижевници окрњили су основу од *јуниџ*, па употребљују реч ту овако: *јун*, ген. *јуна*. И то је добро, али никако не може бити добро *јуни*, као што се пише у *Примерима за латинске облике*. Дакле ваља писати: *јуниџ* или *јуније* или *јун*, ал ни пошто *јуни*.

*) Те речи нема у Вукову речнику.

ЛИСТИЊИ

МЕСЕЧНИ ПРЕГЛЕД ПЕРИОДИЧНЕ СРПСКЕ И ХРВАТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ. МЕСЕЦ АВГУСТ:

(Допуна.)

Кад смо већ завршили били преглед за Август, дошао нам је до руку 8. број *Листничког вјестника*, у којем др. Милан Немичић из броја 6. наставља своју расправу о

бесноћи аи др. Виктор Струни онет свој чланак „Непрестано блување трудних жена.“ Даље су у том броју здравствена извешћа од месеца Јулија о. г. из Загреба, Осека и Пакраца, па извешћа од Л. П. четврти ове године из Сења, Сремских Карловаца (извештава тамошњи физик др. Миша Михајловић), Митровице, Земун (извештава др. Војислав Суботић те навађа случај абдоминалне актиномикозе, који је по његовом знању први дијагностицирани случај

WWW.UNILIB
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

те болести у нашим крајевима), Стењевца, Беловара, и о томе, колико се месеца Априла о. г. пободило код војништва и војних здравствених завода у подручју 13. крилн. заповедништва. При крају је још преглед епидемијских болести, на т. зв. „расправне вести“ и најпосле „ситне вести“ (Колера на Реци. — Кр. примаљско училиште у Загребу. — Помор у граду Загребу месеца Јулија о. г. — Метеоролошко стање у Загребу месеца Јулија 1886.)

Дошао нам је затим и 16. (22.) број **Истине**, датуман 31. августа ове године. У броју је томе продужен „Социјализам и хришћански брак“ од Дан. Јов. Прице и „Поглед на религиозно васпитање и наставу“ од Христијана Гркинића. Ново је: „О зависти. Проповјед друге пењеље часног поста. Говорио у Свето-Николајевској катедралној цркви у Котору Петар Миџор, протопресвигер.“ У овом се броју саопштава и извод из војеног закона, који данас важи у аустроугарској монархији, у колико се тиче свештенства (наставиће се). Даље се под рубриком „Одговори на питања из пастирске праксе“ расправља питање. „Ако су младожења и невеста из различних парохија, у чијој се парохији има обавити венчање.“ Долази затим „Преглед главних сувремених догађаја у цркви“ (Конкордат између Црне Горе и римскога папе. — Статистички подаци о манастирима у Русији. Под рубриком „Књижевне вијести и оцјене“ регистроване су три нове књиге и сврнуле А. П. своју оцјену на дело И. И. Малишевског „Судьба славјанской церкви въ Морави и Нанони при ученикахъ свв. Кирила и Методія.“

Добили смо ово дана и 4. број **Glasnika hrvatskoga naravoslovnoga društva** (за Јулије и Август), у којем су ове расправе: 1. „Фаунистички набирци по околина Крапинској“, написао А. Е. Јурицац, професор у Вараждину. 2. „Ботанички излет на Снежницу“, од Луја Адамовића и 3. *Appunti ed osservazioni sull' ultimo lavoro di J. Gwyn Jeffreys, On the Mollusca procured during the 'Lightning' and 'Porcupine' Expeditions, 1868—1870.*; од уредника С. Брусине. — Под рубриком „Библиографија“ приказује А. Корлевић дело G. L. Faber'a „The Fisheries of the Adriatic and the Fish thereof;“ даље приказује А. Франовић Гаваца расправу Јулија Хапа „Ueber die klimatischen Verhältnisse von Bosnien und der Herzegovina;“ Људевит Роси приказује ту две расправе Ст. Шуцлера и то „Das unangenehmste Erlebnis auf der Bahn meines wissenschaftlichen Forschens“ и „Weiterer Beitrag zu neuen Pilzformen aus Slavonien“; још препоручује укратко А. Ф. Г. дело П. С. Бијанкинија „О узгоју и неговању цвећа, уреснога грмља и дрвећа“, које је почело излазити у свескама. Под рубриком „Разне вести“ пише Љ. Вукотиновић „Цртицу из флоре хрватске“ а сам уредник приказује збирку корњаша пок. др. Ј. К. Шлосера, коју је хрватска влада за 400 форината набавила за народни волошки музеј у Загребу; моли даље исти уредник, да би му се приопштавала имена животиња за његову „Хрватску Фауну“, коју кани израдити и у којој ће критички бити уређена имена животиња, што их Брусина сакупља већ од више година у лепој намери, да се „једном на темељу народне номенклатуре изради народно-знањствена зоологјска терминологија и поменклатура“; исто тако моли уредник, ко би што знао о кекеричкама, о којима су године 1863.—1864. јављале новине, да се по разним странама појавиле, да га обавесте, да ли је тих необичних тица онда било и на славенском југу; најпосле јавља уредник, да још у овогодњишем „Glasniku“ кани саопштити чланак „Чагаљ у Далмацији и Славонији“, но како би пре тога морао констатовати, које су оне три врсте или пасмине курјака,

што их народ у Славонији познаје (планински, ритски и т. зв. босански курјак) и да ли се која може идентификовати с чагаљем, то моли, ако би ко што поименце знао о босанском курјаку, да му што пре то саопшти.

Г Л А С Н И К.

(**Матица Српска.**) Из „Правила и именика Матице Српске“, што га добисмо ово дана, видимо, да „Матица“ има 699 чланова, који су платили целу чланарину или и преко чланарине, уз то додајемо још до 300, који још нису исплатили целу прописану своту за чланство или се пријавили за чланове, кад је већ штампан био овај именик; то „Матица“ има једва 1000 чланова. Кад узмемо у рачун, да је „Матица Српска“ најстарије такво друштво у Словенству, и да су Матице у осталих Словена установљене тек угледом на нашу Матицу, те су дакле и млађе, а она постоји већ 60 година, то наша „Матица“ има сарамерно мањи број чланова; долази, данас, на годину по 16 чланова. То је најбољи знак нашег данашњег немара. И од то 699 чланова помрло је до данас 236, дакле има живих још 463. Међу члановима највише је трговаца (око 220), па онда адвоката и лекара, па поседника и власти, па свештенства, занатлија, чиновника, професора (штогод је с ове стране Срба професора, ниједан ваљда није изостао), најмање је ратара, али је диван знак, да међу члановима има тек заступника свију наших друштвених редова: од владара-кнежева и митрополита па до ратара. Биће око 20 и женскиња, а толико исто ваљда и задруга, као новчаних, школеких, општинских, црквених; од манастира пак није ту ни девети део. И учитељство је слабо заступљено, што свакако најпре треба приписати њиховом материјалном лошем стању. По годинама, кад се колико уписивало чланова, до 1864., највише броји 1833., па 1837., 1838., па 1841. до 1846. и 1853., онда од свију највише 1864., за њом тек 1850. и 1881., али леп број показују и 1865.—1870. и ове од 1882., понајошје 1855.—1863. и 1871.—1879., а има доста година, када се није уписао ни један члан. По местима, одакле су чланови, на првом је Нови Сад. — Радујемо се, да је последња главна скупштина освојила предлог професора А. Сандића, по коме ће „Матица“ умолити и именовати у сваком ијоле знатнијем срп. месту, који ће прибављати нове чланове. Не би ли бог дао, да тако на боље окрене, те се број чланова „Матичиних“ удесетостручи. Онда ћемо с правом смети захтевати од „Матице“, да буде оно, што хоћемо да нам је и што треба да је. Тако нам неће бити нужно, да покрећемо нова друштва за ширење просвете у народу, кад све то можемо очекивати од „Српске Матице“, нити ће нам „Матица“ морати на сваки ијоле подузетнији предлог одговарати оно стереотипно: „Немамо поваца“. Дакле, коме је год могуће, нека што више чланова прибави тому честитому друштву! Силесија се захтева од „Матице“ и још више треба да израђује, а нема ни за најнужније потребе.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(**Даринка Бандобранска**), доскора члац наше народне позоришне дружине дебитовала је пре неколико дана и то 1. о. м. на земаљском позоришту у Загребу као Шарл у Шрајберовој глуми „Језуита и његов пигомац“ и као што „Србобран“ јавља, врло је лепо успела. „Србобран“ вели за њену игру, да је била посве коректна, а за особу јој, да је као

створена за најивну струку. Замера јој додуше и понешто, али се нада, да ће се те мане вежбањем и пажљивошћу лако моћи одстранити. У главном пак вели, да и Загребачка публика и тамошња позоришна управа могу бити задовољни са Бандобранском. — Ми са своје стране честитамо младој Српкињи лепој успех и желимо, да даље уметношћу својом подичи и себе и свој народ. Но не можемо овом приликом и да се не начудимо, што неки наши листови употребљују успех Бандобранске на то, да нападају на управу народног позоришта и на одбор, као да је Бандобранској отказано било с тога, што не би имала дара. Ко је ту ствар пратио, знаде добро, да је младој тој глумици само зато било отказано, што је за њену струку, за најивну, већ ангажована била такођер даровита Милка Максимовићева, те је Бандобранска била прекобројна.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Изашла је 138. свеска Народне библиотеке браће Јовановића. У тој је свесци довршена приповетка Ј. И. Крашевског: „Крваво знамење“ Осим тога је у тој свесци још и „Лутња“, фантастична приповетка из тринаестог столећа, коју је такођер написао Ј. И. Крашевски.

— Изашла је трећа свеска за ову (IX.) годину Јагићева: „Archiv-a für slavische Philologie“ с овим садржајем: А. Брикнер приказује „Један белоруски Codex miscellaneus из библиотеке грофа Рачинског“, у коме између осталог има у прози и из неке „српске“ књиге роман о Тристану и Анцелоту, као и о Бову; текст о Бову, вели Брикнер, задржао се у облику још из XVI. века, а обоје имају пуно трага, да су отишли тамо српско-хрватским посредовањем из каквог талијанског оригинала, па нам показују тако пут, којим су ти романи прешли у руску књижевност, а то је, вели тај научник, питање, које је пре решено остало. — Затим В. Неринг приказује драматизовану повест Јосифову: *Żywot Józefów* од Николе Беја, једнога од најстаријих пољских песника. — Даље пише В. Јагић о легенди св. Катарине по старо-хрватској редакцији и приопћује једну такову легенду у старом хрватском језику, као што му је приносио Фрања Микулчић, шаро у Св. Јакову код Краљевице у хрватском приморју, а коју је иети нашао у архиви капитолској на Риједи међу разним писменима из XVII. века. — Ј. Хануш бележи „Нека словенска имена арменског и турског порекла.“ — Јагићев ученик Ј. Лос (из Фрајбурга) изнео је „Исправке у ремском јеванђељу,“ као што их је похватао у Ремсу из оригинала. — У „Приказима“ исправља Т. Корш Миклошићеву књигу: *Die türkischen Elemente in den südost- und ost-europäischen Sprachen*, Wien 1884., (што је почео још у VIII. години *Archiv-a* стр. 637.—651.) — Међу „Ситницама“ тумачи наш вредни Ст. Новаковић „Изразе себръ, почтень и мѣропѣшина у старосрпском преводу синтагме од М. Бластареца,“ па је дошао до резултата, да почтень према грчком *εὔτιμος* означаваше племиће и уопште привилегисане. Кад у Србији несташе привилегисане класе, морало се изгубити и правничко значење речи почтень, те поштень значи данас само још уопште човека поштовања достојна, некакава карактера. Противно томе стоји себръ за грчко *εὐτέλης*. Из тамо наведеног цитата, вели Новаковић, види се, да нису сви себры били слободни, т. ј. да се изрази себръ и слободњъ не покривају. Разлика у кажењу је она, какву знамо из Душанова законика. Није тако јасно, вели, шта

управо значи мѣропѣхъ и мѣропѣшина. Питање то не може се друкче решити, него да се са сваке стране испитају сви закони и обичаји о економном положају земаљског поседа и о одношају разних класа становника у старој српској држави једне према другој. Па из неких њавода изводи, да је мѣропѣшина грчко *παροικία*, те мѣропѣхъ *παροίκος*. Али у српским споменицима долази, каже, и израз парикъ, очевидно *παροίκος*. Према томе требало би, да је парикъ и мѣропѣхъ једно и исто, и да једно према другом тако стоји, као и. пр. парамонъ и стража, што би била слична паралела између какве стране узјамљене речи и њеног превода у словенском. — Затим В. Јагић обраћа пажњу на песму: „О Алексију божијему благодату“, што је ове године изишла у „Бршљану“ (види бр. 4.—7.), а прибележио је др. Ф. С. Краус. Између осталог вели: „Срби немају ни близу толико хришћанских легенда као Руси, у прози наћи ће се по свој прилици легенда о Алексију и у српским рукописима. У овај мах могу да опоменем само на српском панегирик из XIV. века у Хлудовој збирци, у којем по опису Андр. Попова, (стр. 406.) збиља та легенда долази, и то, као што нас он уверава, у истом старом словенском преводу, који је по Срезњевском у руским текстима већ из XII. века доказан (Свѣдѣнија и Замѣтки, бр. 31.). И Безсонов у својим Калѣки перехожје I. 153. приопћује неку српску редакцију легенде те у стиховима, за коју се каже, да је забележио неки П. Кирил Андрејевић у Старој Србији. (?) Одломак опомиње јако на духовне стихове, као што су у босанским књижицама (и. пр. код Дивковића): да је пореклом са запада, сведочи и овај стих: „Крсти њега папа Инокентиј,“ о чем црквена слов. легенда ништа не зна. На стр. 723—732 у истим Калѣки перехожје још једанпут износи Безсонов исту легенду у српским стиховима, сад с неким другојачењем према горњем одломку, али у целости Ту се каже, да ју је забележио неки Марко Вуковић! Да ли је овај Андрејевићев фрагмент само наставио или су оба текста из неког општег трећег извора, који не нађоше за добро одати, засад не знам. Безсонов очевидно избеже одговор на то.“ Прештампавши целу ту Краусову песму из „Бршљана“, а обележивши знацима сумњиве му стихове, Јагић сумња, да је права народна, али и ако је, „вреди само као врло слаб одјек грчко-слов. легенде“, појезије у њој нема скоро ни мало па одлучно пориче, што Краус тврди, да су је Срби примили од Бугара. Краус напомиње тамо, да је чуо ту песму од некога Мића Косовића у Босни у Подрињу (село Рочевићи). Добро би било, ко дође у прилику, да се распита тамо, а можда и другде у нашим крајевима, да ли је позната народу овака легенда, и ако, да се прибележи у облику, у ком је позната. Ради даљег иштивања ју је и прештампав Јагић у свом часопису.

— Из свеске (6. и 7.) листа „Гусала“ дознајемо за врло красну књижицу Влад. Карића: „Школовање у Србији и његови резултати. Поклич мисленим људима свих странака.“ Штампарија задруге штамп. раденика, на 8-мини, стр. 71., цена 80 пара. Видимо ове податке, који ујасно илеуструју гровно стање тамошњих школа, у зао час по Српство, као што су и она факта споменута у 35. броју „Стражилова“ из Матићева чланка (у нашем „Гласнику“): „Мора човек од ужаса бледити и црвенити, кад види, да Турци из Румуније на својих 175.000 душа имају 763 школе; а Бугари из Румелије на својих 580.000 душа имају 890 школа, док независна краљевина Србија на своја два милиона становника има 631 школу. Па и од ових је мај не половина правна с тога, што се њени учитељи усеђују помислити, е су сем

учитеља и синови своје домовине!! Док Турци на 229 становника, а Бугари на 652 стан. имају по једну школу, независна краљевина Србија има је тек на 3011 стан.!* (Баш као и у нас са вероисповедним нашим народним школама!) „Пошто је писац претресао све наше школе, и цифрама доказао њихово удо стање, окреће кратак поглед на нашу интелигенцију, на тај школни резултат, који је носилац школе и просвете. Последнице су верна слика узрока својих. Школе остављају у уму и срцу омладине правину, коју спрота омладина попуњује, чиме сама зна, а највише породицама давашњег друштва. Мали, врло мали део излази са чврстим скристалисаним карактером и са довољном спремом за рад. Од све остале омладине из једног дела рекрутују се најокорелије клице нашег друштва; други део је неспреман за икава рад. То су вам политички превртљивци, из њих се рекрутују они, који за краће или дуже време чине читав низ прелома од Бакулинова социјализма до најцрњег назадњаштва, ... и најпосле постају детективи својих пређашњих другова!“ (Тако је и у нас! неки ђаци, чим изађу из средњих завода, а једва се „провукли“, мисле, одмах су приметни од својих учитеља, па, пошто нађу себи равних и у јавном животу, viribus unitis руше све, што постоји, јер „не ваља.“ У том племенитом труду да руше, не пада им ни на ум, да што зидају, док се наједаред нађу на танком леду.

— У истом листу читамо, да је изишла у Београду и XX. свеска романа неумрлога Виктора Ига: „Јадници“ у преводу познатог и вредног у нас превајача Мите Ракића, и Павла Мантегаца: „Један дан на Мадери,“ у преводу дра Јована Данића. Ако нам и није жао за Данићевим преводом, јер, судећи по онширном и испривном приказу у „Одјеку,“ писмо тим посве лошим преводом ништа добили, — морамо и опет признати, да нас веома боли, што нас многа браћа наша из српског Пијемонта тако мало каже, те баш као хотимце неће ни да знају за наше овострани листове, па нам и не шаљу својих књижевних радова на приказ. Тамаи смо добили „Шест прича“ Лазаревићевих, ево дознајемо за толика дела, која већ толико времена периодично излазе, једва из друге руке.

— У „Виделу“ читамо, да ће овог месеца почети излазити у Београду нов дечији лист „Мала Србадија.“ Уређиваће га учитељ Пет. М. Никетић уз сарадњу још неколико учитеља а издавалац ће бити књижара Велимира Валожкића. Лист ће излазити засад једаред месечно у свескама од најмање два табака а доносиће песме, животописе знатних Срба, описе појединих догађаја из српске историје; описе појединих предела и ношње; путописе по српским земљама; српске песме и обичаје; приче из природе; приче друштвене; смесице и рачунске задаће. Цена је за целу годину само два динара а претплата се шаље књижари Велимира Валожкића у Београд.

САДРЖАЈ: С Песма. Од А. Г. — Под образном. Приповетка. Написала Милева Симића. (Наставак.) — Цртице угљеном. Од Хејрика Шенкјевича. С пољског превео Рајко. (Наставак.) — Наука и вјеровања старих народа о постанку свијета уз Мосејску космогонију према оној, коју модерна наука представља. Од Коста Кулишића. — Бранич српског језика. Александру Сандићу приказао („посветио“) Јован Живановић. — Листићи. Месечни преглед периодичне српске и хрватске књижевности. Месец Август. (Допуна.) — Гласник. — Повориште и уметност. — Књижевне новости. — Афорисми.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 60 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТОЗОРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.

— Јевта Јовановић Медецијан у Београду латио се, да издаје илустрован календар под насловом „Шумадијанац.“ Уређивање је поверио познатоме књижевнику Милевану Ђ. Глишићу, који истом издавачу уређује и „Низ одабраних прича“ (види 36 број нашег листа на страни 1292) те позива и друге књижевнике, да му подуже припомогну својим радовима, а он је вољан, свачији рад наградити са 120 динара по штампаном табаку. За годину 1887. већ је готов тај календар и у њему видимо радова од приповнатих наших књижевника. Тако је ту цртица једна из српско-бугарског рата од честитог приповедача и драгог нашег сарадника Мите Живковића; има даље гатка „Зла коб“ од М. Ј. Илића, приповетка „На очевом гробу“ од С. Ј. Аврамовића, хумореска „Женске бриге“ од Бранислава Ђ. Нушића и од истога прича из живота једног паланачког уредника под насловом „Политички противник.“ Има осам тога и две песме, па у преводу Лескијенов чланак „Српска народна поезија“ (изашао у „Ueber Land und Meer“—у а преведен у „Виделу“ и „Српскињи“), и по један чланак из науке о здрављу, из економије и јуриспруденције. Слика има у овом календару десет (управо свега двадесет и три, јер је и уз чланак „Како може наш ратар да напредује“ додано тринаест слика). Календар се тај по цену једног динара може добити код издавача и по свим књижарама у Београду.

А Ф О Р И С М И.

(Римски.)

Желиш-ли да сазнаш, дали је сиромаштво зло, то упореди богаташа са сиромашом, како један и други изгледа. Сиромаш се ређе смеши, али му то иде од срца; није никад јако узнемирен, али, ако и највећ на-њ туга, то је тек лак облачак, који набрво прелети. Што се пак тиче срећника овог света, њихова радост је лаж; туга што их мори, неизлечива је а тим већма их пече, што не смеју бол свој да покажу свету на видуку, и што они сред својих тешких јада морају да врше своју улогу и да се чине као да су задовољни. Сенека.

Јел ти когод учинио какву услугу, сећај је се; а јеси-ли сам био ком на услузи, не помињи то. Цицерон.

Не мери вредност какве услуге већ смер. Сенека.

Веруј ми, да је прва врлина, зауздати језик.

Дионисије Катон.

Ма колику услугу ти ком учинио, она изгуби одмах своју вредност, чим тражиш за њу награде.

Млађи Плиније.

Ласкање ствара пријатеље, а истина рађа мржњу.

Теренције.

Помишљај на смрт: време пролази; тренут, где говориш, би и прође! Персије.